

Ockupation, stöld och tystnad

Västsaharierna är ett gammalt nomadfolk, som i århundraden rört sig genom Saharas öken för att finna vatten och bete till sina kameler och getter. De talar hassania, en arabiska som också talas i Mauretanien men inte i Algeriet eller Marocko.

När de koloniala gränserna i Afrika drogs upp av de europeiska stormakterna 1884 tilldelades Spanien området, som fick namnet Spanska Sahara. Intresset för kolonin var i början ganska litet. Det var fisket man främst var ute efter.

Efter andra världskriget ökade motståndet mot kolonialismen i hela Nordvästafrika. Från 1956 blev de omgivande franska kolonierna självständiga; Marocko 1956, Mauretanien 1960 och Algeriet 1962.

FN:s generalförsamling hade 1960 antagit den så kallade Avkoloniseringsdeklarationen, det vill säga koloniserade områdens rätt till självbestämmande. 1964 fördes Spanska Sahara upp på denna lista. Spanien uppmanades att avkolonisera, alltså befolkningen skulle besluta om sin framtid genom en folkomröstning.

Men under 60-talet hade Spanien upptäckt spår av olja och framför allt fosfat från en av världens största fosfatfyndigheter som man i stället började utvinna. Intresset för avkolonisering minskade.

1973 bildade västsaharierna Polisario Front (Frente Popular de Liberación de Saguia el Hamra y Río de Oro) som hade själv-

ständighet och väpnad kamp mot den spanska koloniseraren på sin agenda.

1975 gjorde plötsligt Marocko och Mauretanien anspråk på Spanska Sahara. FN skickade då frågan till Internationella Domstolen i Haag, som svarade: Invånarna har rätt till självbestämmande. Marocko och Mauretanien har ingen rätt till Spanska Sahara.

Några veckor senare den 6 november marscherade marockanska styrkor över gränsen i norr. Därefter slöts den illegala så kallade Trepartsöverenskommelsen, som innebar att Spanien överlämnade kolonin till Marocko och Mauretanien i utbyte mot 35 procent av vinsten från fosfatproduktionen samt fiskerättigheter.

Anledningen till Spaniens beslut var troligen att general Franco låg för döden, det politiska läget var osäkert, Polisario var ganska framgångsrika - och de flesta europeiska länder hade gjort sig av med sina kolonier.

Den marockanska armén startade direkt en klappjakt på Polisarioledare och sympatisörer. Unga män sköts ned direkt på gatorna i El Aaiún. Människor flydde i skräck rakt ut i öknen mot den algeriska gränsen och till slut upprättades flyktingläger på algerisk mark nära gränsen.

Polisario hade nu två uppgifter; att bekämpa ockupanterna och att rädda civilbefolkningen genom att organisera flyktinglägren.

När de sista spanska trupperna hade lämnat området utropade Polisario 27 februari

1976 sin statsbildning republiken SADR (Saharawi Arab Democratic Republic) eller Västsahara. Till idag har 84 stater erkänt Västsahara men flera har tagit tillbaka sina erkännanden efter påtryckningar från Marocko. Inget EU-land har erkänt Västsahara men det finns ett svenskt, icke verkställt, riksdagsbeslut från 2012 om erkännande.

Polisarios väpnade styrkor koncentrerade 1976 sina krafter på den svagare parten Mauretanien. 1979 slöts ett fredsavtal men Marocko tog genast över den södra delen av Västsahara som Mauretanien hade ockuperat.

Ställningskriget mellan Marocko och Polisario pågick hela 80-talet. Under sju år bygg-

de Marocko en cirka 200 mil lång radarövervakad och minerad sandmur genom hela Västsahara för att utestänga Polisario. Här fanns den marockanska armén utposterad. Kostnaderna var enorma för Marocko. Polisario kunde med sina få men välmotiverade soldater göra räder över muren och ta krigsfångar. Det verkade som att ingen skulle kunna vinna kriget militärt. En politisk lösning tycktes nödvändig.

Frankrike, USA och Saudiarabien hade stött Marocko på olika sätt under kriget. Polisario hade Algeriet som främsta stöd samt de länder som erkänt Västsahara.

1988 presenterade FN och Afrikanska Enhetsorganisationen OAU en Settlement Plan för Västsahara. Den gick ut på att västsaharierna genom en folkomröstning skulle välja ett självständigt Västsahara eller integration med Marocko. Båda parter, Marocko och Polisario, accepterade planen.

1991 proklamerades eldupphör. FN-styrkan MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara) fanns på plats och 1992 skulle folkomröstningen ske. 23 år senare har den ännu inte ägt rum.

Marocko obstruerade tidigt genom att i strid med Settlement Plan bland annat föra in marockanska bosättare och att kräva nya regler för vem som skulle få rösta. Oberoende journalister vägrades tillträde. FN-representanten Johannes Manz avgick i protest och FN-tjänstemannen Frank Ruddy vittnade inför USA:s kongress 1995 om att MINURSO hade förvandlats till ett instrument för Marocko: Identifieringsprocessen kontrollerades helt av Marocko. Västsaharierna fruktade för sina liv. De var nu på väg att bli en minoritet i sitt eget land. Marockanska bosättare lockades med högre löner och subventioner.

Men ett splittrat och svagt FN förmådde inte agera. Frankrike med sin vetorätt i Säkerhetsrådet var och är en av Marockos trognaste vapendragare.

Tre nya generalsekreterare för FN har inte förmått ändra ställningen. Folkomröstningen har skjutits upp i omgångar men en reducerad MINURSO-styrka finns kvar. Varje år på

hösten i generalförsamlingen och på våren i säkerhetsrådet tas frågan upp på nytt. Västsahara är nu det största och äldsta av de 16 områden som finns kvar på FN-listan över områden som ska avkoloniserats.

2004 förklarade Marocko att man aldrig kommer att acceptera ett självständigt Västsahara. I stället erbjöd man begränsat självstyre inom Marockos gränser.

FN har därefter ålagt de båda parterna Marocko och Polisario att under FN:s ledning förhandla fram en lösning. En ockupant och en ockuperad ska alltså lösa konflikten själva. Inga framsteg har i princip skett. MINURSO-styrkan har inte ens mandat att övervaka att den västsahariska befolkningen inte utsätts för övergrepp.

Säkerhetsrådets senaste resolution i april 2015 innehåller inget nytt - inte ens ett utökat mandat om mänskliga rättigheter.

Förutom den västsahariska fosfat som det marockanska statliga gruvbolaget OCP sedan länge utvinnet och säljer tecknade den marockanska staten 2001 avtal med de amerikanska och franska oljebolagen Kerr McGee och TotalFinaElf om oljeprospektering utanför Västsaharas kust.

FN:s dåvarande rättschef Hans Corell konstaterade 2002 att oljeletning och eventuell oljeutvinning bryter mot internationell lag om inte västsaharierna ger sitt tillstånd samt får vinning av det.

Oljeprospekteringen avbröts men återupptogs senare. 2014 började det amerikanska bolaget Kosmos Energy provborra.

EU har två gånger tecknat fiskeavtal med Marocko, där de västsahariska vattnen ingår. Ett brott mot folkrätten och internationell lag enligt folkrättsjurister.

I flyktinglägren lever cirka 165 000 västsahariska flyktingar i tältläger på bistånd från FN.

I den ockuperade delen av Västsahara lever västsaharier i skräck för att de själva eller deras släktingar ska fängslas eller misshandlas för att de förespråkar ett fritt Västsahara - och utan att kunna få skydd av FN-styrkan.

TEXT: LENATHUNBERG
BILDER: OKÄND, ANONYM

Flera miljoner minor längs den Marockobyggda muren smutsar ner Västsahara.

Att som här i maj 2013 i El Aaiún öppet demonstrera med flaggor för ett fritt Västsahara är förbjudet av Marocko, trots FN-närvaron med uppgift att genomföra en folkomröstning om självständighet. Den som trotsar förbudet riskerar fängelse och tortyr.

